

Oila, Xiyonat va Hokimiyat: Shekspirning “Qirol Lir” Tragediyasi

Nilufar Ulug‘bek qizi Azamova
azamovanilufar11@gmail.com

Shahzoda G‘ulomitdin qizi Fozilova
shahzodaxonmamatova@gmail.com

Soxib Eshmirzayevich Muydinov
soxibmuydinov1990@gmail.com

Ilmiy rahbar: Muqadas Ikromovna Murodova
Samarqand davlat universiteti Kattaqo‘rg‘on filiali

Annotatsiya: Ushbu maqola, William Shekspirning “Qirol Lir” tragediyasida oila, xiyonat va hokimiyat kabi asosiy mavzularni tahlil qiladi. Qirol Lirning davlatini ikki qiziga bo‘lishga qaror qilishi, oilaviy munosabatlar, ishonch va xiyonatning murakkabligini ochib beradi. Asarda hokimiyatni qo‘lga kiritish istagi bilan oila a‘zolari o‘rtasida yuzaga kelgan ziddiyatlar tasvirlanadi, bu esa qirolning shaxsiy va siyosiy qulashiga olib keladi. Shuningdek, maqolada Lirning o‘z qizlari tomonidan aldanishi va uning so‘nggi pushaymonlari orqali Shekspir inson tabiatining zaifliklarini va o‘zini anglash jarayonini qanchalik mahorat bilan ifodalaganligi ko‘rib chiqiladi. Tragediya davomida oila va hokimiyatning o‘zaro bog‘liqligi, xiyonatning oqibatlari va adolatga intilishning psixologik jihatlari yoritiladi. Siz “Qirol Lir” asarini o‘rganish jarayonida, oila, xiyonat va hokimiyatning bir-biriga ta‘sirini diqqat bilan tahlil qilishingiz va Lirning xatolaridan saboq olishingiz muhimdir.

Kalit so‘zlar: Qirol Lir, Shekspir, oila, xiyonat, hokimiyat, tragediya, siyosat, psixologik tahlil, inson tabiatining zaifliklari, oilaviy ziddiyatlar, hokimiyat va oila o‘rtasidagi munosabatlar, sevgi va ishonch

Family, Betrayal and Power: Shakespeare’s Tragedy of King Lear

Nilufar Ulug‘bek kizi Azamova
azamovanilufar11@gmail.com

Shakhzoda Gulomitdin kizi Fozilova
shahzodakhonmamatova@gmail.com

Sahib Eshmirzayevich Muydinov
soxibmuydinov1990@gmail.com

Scientific supervisor: Muqadas Ikromovna Murodova

Samarkand State University Kattakorgan branch

Abstract: This article analyzes the main themes of family, betrayal and power in William Shakespeare's tragedy King Lear. King Lear's decision to divide his kingdom between his two daughters reveals the complexities of family relationships, trust, and betrayal. The play depicts the conflict between the family members' desire to gain power, which leads to the personal and political downfall of the king. The article also examines how Shakespeare skillfully expresses the frailties of human nature and the process of self-realization through Lear's deception by his daughters and his final regrets. During the tragedy, the relationship between family and power, the consequences of betrayal and the psychological aspects of the pursuit of justice are highlighted. As you study King Lear, it is important to carefully analyze the interplay of family, betrayal, and power, and learn from Lear's mistakes.

Keywords: King Lear, Shakespeare, family, betrayal, power, tragedy, politics, psychological analysis, weaknesses of human nature, family conflict, relationship between power and family, love and trust

KIRISH

Uilyam Shekspir - jahondagi eng buyuk dramaturglardan biri bo'lib, adabiyot tarixida o'chmas iz qoldirgan ijodkor hisoblanadi. U o'zining komediyalari, dramalari va tragediyalari bilan insoniyat ruhiyatini, hayotning murakkabliklarini chuqur ifoda etgan ijodkordir. Shekspirning "Qirol Lir" tragediyasi 1605-yilda yozilgan bo'lib, dunyo dramaturgiyasining eng ko'zga ko'ringan asarlaridan biridir. Ushbu tragediya insoniyatni o'ylantiradigan mavzularni ko'tarib chiqadi va har bir avlod uchun ahamiyatini yo'qotmaydi. "Qirol Lir" - bu inson ruhiyati va qadriyatlarini haqidagi chuqur falsafiy asar hisoblanadi. U insonni hayot saboqlarini o'rganishga, adolatni qadrlashga va o'z yaqinlariga bo'lgan munosabatni qayta ko'rib chiqishga undaydi. Shekspirning bu asari bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, insoniyat uchun muhim saboqlarni o'zida mujassam etgan. "Qirol Lir" tragediyasi nafaqat dramatik asar, balki inson ruhining chuqur tahlilidir. Shekspir bu tragediya orqali insoniyat oldida turgan abadiy masalalarni ochib beradi. Ushbu asar har bir avlod uchun muhim saboqlarni o'zida mujassam etib, adolat, sadoqat va o'zaro hurmatning qadr-qimmatini eslatadi. Bu tragediya bizni hayotning murakkab tomonlari haqida o'ylashga undaydi va insoniyat uchun ulkan badiiy meros bo'lib qoladi.

ASOSIY QISM

"Qirol Lir" tragediyasi eski Angliya qiroli haqida hikoya qiladi. Qirol Lir o'z boyligini uch qiziga bo'lib berib, o'zi hukmdorlikdan voz kechishni maqsad qiladi. Qizlarining sevgisini sinash uchun u ulardan o'zlariga bo'lgan muhabbatini so'z bilan ifodalashni talab qiladi. Katta qizlari Gonerilya va Regana yolg'on va maqtovlar bilan

otasini aldab, merosni qo'lg'a kiritadi, lekin sodiq va halol Kordeliya soxta so'zlardan tiyiladi. Shu sababli, Lir Kordeliyani qattiq jazolaydi va uni o'zidan uzoqlashtiradi. Asarning rivoji davomida Lirning katta qizlari otasiga xiyonat qilib, uni yolg'iz tashlab ketishadi. Shu bilan birga, Kordeliya otasini kechirib, unga yordamga keladi, ammo fojiali tarzda halok bo'ladi. Ushbu voqealar Qirol Lirni chuqur o'ylanish va o'z xatolarini anglashga undaydi. "Qirol Lir" tragediyasi oila va insoniy munosabatlarning murakkab tomonlarini yoritadi. Asar insonning hokimiyat va boylikka bo'lgan munosabatini, sadoqat va xiyonatning jamiyat va shaxsiy hayotga ta'sirini chuqur ifodalaydi. Lirning qizlari o'rtasidagi munosabatlar esa adolat va nohaqlikning qattiq kurashini aks ettiradi. Shekspir inson ruhiyatining eng nozik jihatlarini ko'rsatadi va hayotning barcha qirralarini haqqoniy ifodalaydi. Asarda oilaviy munosabatlar, insoniy sadoqat va xiyonatning fojeaviy oqibatlarini yorqin tasvirlangan.

Qirol Lir - asarning bosh qahramoni, kuchli hukmdor bo'lsa-da, qarilik davrida hissiy va aqlan beqarorlikni boshdan kechiradi. U qizlari orasida adolatli qaror qabul qila olmagan uchun o'z hayotining fojeaviy tugashiga sababchi bo'ladi. Lir o'z hokimiyatidan voz kechib, o'zi qilgan xatolar natijasida iztirob cheka boshlaydi. Uning o'z qizlari tomonidan xiyonatga uchrashi, ayniqsa Kordeliyaning halok bo'lishi, Lirni umidsizlikka olib keladi.

Kordeliya - halollik va sadoqat timsoli. U otasiga bo'lgan cheksiz muhabbati sabab unga yordamga keladi, hatto otasining avvalgi adolatsiz qarorlariga qaramasdan. Kordeliya nafaqat Qirol Lir uchun, balki o'quvchilar uchun ham fidoyilik va sabr ramzi bo'lib qoladi.

Gonerilya va Regana - insoniy munosabatlarda xiyonat va ikkiyuzlamachilikning namunasi. Ular boylik va hokimiyatga bo'lgan cheksiz hirslarini qondirish yo'lida nafaqat otasini, balki bir-birlarini ham aldashdan qaytmaydilar. Natijada, ularning hammasi o'z harakatlarining halokatli oqibatlarini boshdan kechiradi.

Edmund va Gloster - ikkinchi darajali qahramonlar bo'lsa-da, asarning muhim tomonlarini yoritishda katta rol o'ynaydilar. Edmund - makkor va yovuz. U o'z maqsadlariga erishish uchun hatto otasi va akasiga xiyonat qiladi. Gloster esa Qirol Lir kabi, o'z farzandlari o'rtasida xato qaror qabul qiladi va fojeaviy oqibatlarga duch keladi.

Asardagi qahramonlar turli xil fazilatlar va illatlar bilan namoyon bo'ladi, ularning har biri o'z sabog'i bilan esda qoladi. Misol tariqasida keltirib o'tsak:

Kordeliya o'z halolligi bilan, hatto qiyin paytlarda ham, o'z odatlariga sodiq qolishni o'rgatadi.

Gonerilya va Regana esa insoniy illatlarning - ochko'zlik va xiyonatning qanday halokatli oqibatlarga olib kelishini ko'rsatadi.

Edmundning obrazi esa adolatsizlikka qarshi kurashishda qahramonlik emas, balki yovuzlik yo'lini tanlagan insonning fojiali oxirini yoritadi.

“Qirol Lir” tragediyasi Shekspir asarlari orasida eng ko‘p sahnalashtirilganlardan biridir. Uning dramatik mazmuni turli davrlar va madaniyatlar tomonidan qayta talqin etilgan. O‘zbek sahnasida ham “Qirol Lir”ning ijrosi xalqning o‘z qadriyatlari va urf-odatlariga moslashtirilgan holda namoyish etilgan. Ushbu ijrolar asarning falsafiy mazmunini yanada teranroq anglashga yordam beradi. Shekspirning “Qirol Lir” asari o‘zbek tiliga bir necha bor tarjima qilingan. Bu tarjimalar Shekspirning murakkab poetikasini, qahramonlarning ichki dunyosini va asardagi dramatik ohangni saqlab qolishga qaratilgan. Ushbu tarjimalar o‘zbek kitobxonlariga Shekspirni o‘z tilida his qilish imkoniyatini beradi. Bugungi kunda ham “Qirol Lir” o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Asar oilaviy nizolar, jamiyatdagi adolatsizlik, hokimiyatga intilish va uning oqibatlarini kabi muammolarni yoritadi. Shekspir insoniyatni o‘z xatolarini tan olishga va to‘g‘ri xulosa chiqarishga undaydi.

XULOSA

“Qirol Lir” - bu abadiy savollar va javoblarga boy asar. Unda nafaqat hayotning murakkabliklari, balki inson qalbining eng nozik jihatlari ham o‘z aksini topgan. Uilyam Shekspir bu tragediya orqali insoniyatga o‘z qadriyatlarini qayta ko‘rib chiqishga, kechirim va sadoqatning qadrini anglashga chaqiradi. Ushbu asar bizga nafaqat o‘tmishni, balki bugungi kun va kelajakni ham tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shekspir, U. (1605). *King Lear* (T. A. H. Ward, Trans.). London: Oxford University Press.
2. Bradley, A. C. (1904). *Shakespearean Tragedy: Lectures on Hamlet, Othello, King Lear, Macbeth*. Macmillan.
3. Neill, M. (2006). *King Lear: A Critical Reader*. Bloomsbury Publishing.
4. Kermode, F. (2000). *Shakespeare’s Language*. Arden Shakespeare.
5. Bahor Bahridinovna Turaeva. (2021). THEORETICAL AND POETIC PECULIARITIES OF THE CHRONOTOPE IN THE NOVEL “THE PLACE OF THE SKULL” BY CH. AITMATOV. *PalArch’s Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 18(5), 84-103. Retrieved from <https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/view/7570>
6. Sobirov Anvar Kuvandikovich. (2019). Inversion as a stylistic instrument in poetic speech. *Proceedings of The ICECRS*, 3. <https://doi.org/10.21070/icecrs.v3i0.297>
7. Kenjaevna, R. N. (2022). THE ROLE OF DIALOGUE IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS’ SPEAKING SKILLS IN FRENCH LESSONS AND THE ROLE OF MULTIMEDIA LESSONS AND INFORMATION TECHNOLOGY. *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)*, 8(3), 15-17.

8. Muir, K. (1976). *Shakespeare's Tragedies: An Introduction*. Cambridge University Press.